

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2460>

Number: 27 , p. 77-89, Autumn I 2014

GÜNÜMÜZDE İSLÂM DÜNYASINDAKİ ŞİDDET VE SALDIRILARIN MEŞRUIYET SORUNU

*LEGITIMACY PROBLEM OF VIOLENCE AND ASSAULT IN THE
ISLAMIC WORLD OF TODAY'S*

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZDEMİR

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku ABD

Özet

Terör ve şiddet olaylarında son yıllarda hepimizi endişelendirecek ölçüde artışlar olmuştur. İslam dini, insanların haklarını ve sorumluluklarını açık ve net olarak ortaya koymuştur. Manevi varlığın bir parçası olan kutsal değerlere saldırmak İslam dininde yasaklanmıştır. Bununla birlikte son yıllarda tanık olduğumuz üzere, İslam dini şiddeti kınayıp barışı teşvik etmesine rağmen, din bir şiddet döngüsü içine sokulmuştur. İslâm dünyasında var olan şiddet ve saldırı hareketleri birçok yönden meşruiyet sorunu taşımaktadır. İslam'ın yaygın olarak bilinen ilkelerinden birisi Kuran-ı Kerim'de şu şekilde beyan edilmektedir. Mâide Sûresi 5/32: "...Kim bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur..." Bu ayet-i kerime açıkça insan yaşamının değerini gösterir. Hz. Peygamber (s.a) Müslümanın temel vasfını beyan edip tanımlarken şöyle buyurmuştur: "Müslüman, dilinden ve elinden diğer Müslümanların selamette olduğu kimsedir." İslam dini kaosu değil düzeni hedeflemektedir. Kural tanımayan, suçsuz ve masum insanların zarar görmesine neden olan terör niteliği taşıyan tüm eylemler gayri meşrudur. İslam dininin temel mesajları insanlık onurunun, sosyal adaletin ve ahlâkî toplumun sağlanmasıdır. Bu değerlerin kurulup yerleştirilebilmesi için şiddet ve terörün olmaması gerekir. Bugün Müslümanlar iki zorlu görev ile karşı karşıyadır. Müslümanlar aralarındaki aşırılık yanlıları ile mücadele etmeli ve çeşitli çevrelerde kasten ve kötü niyetli olarak beslenen Müslümanların olumsuz imajını düzeltmelidir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Terör, İslam Hukuku, Kamu Düzeni, İslam Ülkeleri

Abstract

Violence and terror, which have been on the rise in recent years, concern all of us. Islam has ordered in an open and perfect from about all rights

and duties of mankind. To attack the sacred things which are a part of spiritual existence is prohibited and forbidden in Islam. As we have witnessed in recent years, religion has been hijacked into a cycle of violence, despite the fact that Islam condemn violence and promote peace. One of the widely known principles of Islam is expressed as follows in the Qur'an. al-Maida: 5/32: "If someone kills a human being -unless as a penalty for murder, or unless it is to prevent the spread of corruption in the world- it is as if he has killed the entire humanity. And if someone saves a life, it is as if he has saved the entire humanity..." This verse clearly indicates the value of human life. Prophet Muhammad says: "A Muslim is he from whose tongue and hands other muslims are safe."Islam religion is concerned the main messages revolve around the dignity of human beings, social justice and the moral community. In the establishment of these practices there is no room for violence and terror. Today, Muslims are faced by two arduous tasks: Muslims have to combat the extremists among themselves and correct the negative image of muslim that has been fed intentionally and malignantly to various circles.

Key Words: Violence, Terror, Islamic Law, Public Order, Islamic Countries

GİRİŞ

Günümüzde nüfusunun ekseriyeti Müslümanlardan oluşan İslâm devletleri şiddet sarmalı içinde bulunmakta, her gün patlama ve saldırılar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu yaşananlar İslâm'ın çizdiği meşruiyet sınırını aşmaktadır. Şiddet ve saldırı nitelikli eylemlerini İslâm adına yaptıklarını iddia eden gruplara karşı, bu davranışlarının fıkıhın belirlediği ilkeler çerçevesinde gayr-i meşru olduğunun ortaya konulması İslam toplumlarının geleceği için büyük önem arz etmektedir.

İslâm dünyasında var olan şiddet ve saldırı hareketleri birçok yönden meşruiyet sorunu taşımaktadır. Bu meşruiyet problemlerini; silah kullanma yetkisinin kamu otoritesine ait olmasının gerekliliği, saldırıların İslâm topraklarında gerçekleşmesi, herhangi bir kural taşımayan terör eylemi olması, Müslüman kimliğine zarar vermesi, haklı ve meşru bir gerekçeye dayanmaması, kamu düzenini bozması ve sömürgeci devletlerin çıkarına hizmet etmesi başlıkları altında toplayabiliriz.

Silah Kullanma Yetkisinin Kamu Otoritesine Ait Olması

İlk vahyin gelmesi ile birlikte başlayan nübüvvet vazifesinin Mekke dönemi esnasında Hz. Peygamber ve Müslümanlar alay, hakaret, işkence ve boykot gibi saldırı ve haksız uygulamalarla karşılaşmalarına rağmen bu dönemde nâzil olan ayetler cihada izin vermemiştir. Bu dönemde baskı altında olan Müslümanların karşılaştıkları saldırılara cevap verme taleplerine Hz. Peygamber (s.a.) olumlu cevap vermemiştir. Sahabe silahlı mücadele izni verilmeyen bu süreçte münferiden hareket edip müşriklere saldırıda bulunmamıştır.

Medine'ye hicretten sonra, Allah yolunda cihadı emreden ayetler nâzil olmuştur.¹ Hz. Peygamber (s.a.) Medine'de kurulan Medine site devletinin başkanı

¹ Bkz. Bakara Sûresi 2/216, Nisâ Sûresi 4/77, 84; Enfâl Sûresi 8/65, 74; Tevbe Sûresi 9/38.

olarak kamu otoritesini temsil etmiş ve düşmanlara karşı yapılan silahlı mücadeleler Hz. Peygamber'in izni ve bilgisi dâhilinde gerçekleşmiştir.

Hz. Peygamber'in bizzat katıldığı savaşlardaki uygulamaları ve seriyye gönderdiği zaman ordu komutanlarına bildirdiği esaslar, İslâm savaş hukuku ilkelerini ortaya koymuştur. Bu ilkeler çerçevesinde silahın ne zaman ve hangi durumlarda araç olarak kullanılabileceğinin tespitini yaptığımızda günümüzdeki mevcut durumun meşruiyet problemi taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Asr-ı saadette fertlerin, kendi kararları ile düşman olarak gördükleri toplumlara karşı silahlı saldırı girişiminde bulunmaları, yetki aşımı olarak kabul edilip bu şekilde davrananlar uyarılmıştır. Nitekim Batn-ı nahle vakasında Hz. Peygamber kendilerine çarpışma izni vermediği halde Abdullah b. Cahş komutasındaki seriyyenin Kureyş'in kervanına saldırmaları doğru bulunmamıştır.²

İslâm tarihinde Bi'r-i meûne faciası olarak bilinen olayda Necid bölgesine gönderilen irşat heyeti baskına uğrayıp şehit olmuş ve sadece olay esnasında develeri otlatmakla görevli Amr b. Ümeyye kurtulmuştur. Amr, Medine'ye dönerken yolda karşılaştığı iki Necid'liyi şehit olan arkadaşlarının intikamını almak üzere öldürmüştür. Bu davranış Hz. Peygamber tarafından tasvip edilmemiş ve öldürülen bu iki kişinin diyetleri yakınlarına ödenmiştir.³

Hükme ulaşmada başvuru delillerden olan maslahat ilkesi de silah kullanma yetkisini sadece devlet organlarına bırakmayı gerekli kılar. Kendi doğrularını kabul ettirmek için herkesin silaha başvurduğu bir toplumda, zarurî maslahatlardan olan ve güvence altında olması gereken can ve mal güvenliğini temin etmek mümkün olmaz ve fertlere zarar üstüne zarar veren uygulamalar toplumda yaygınlaşır. Zararın önlenmesi fayda elde edilmesinden önceliklidir. Bu husus fıkhîta "*Def'i mefâsid celb-i menâfiden evlâdır.*" şeklinde kâideleştirilmiştir.⁴

Burada zikredilen naslar ve fıkhî usulü ilkeleri silah kullanma yetkisinin kamu otoritesine ait bir yetki olarak kabul edilmesini gerektirmektedir. Düşmana savaş ilanı devlet başkanının yetki sahasına girer. Fertlerin kendi reyleriyle böyle bir ilanda bulunma hakları yoktur.⁵ Bu kuralın tek istisnası devletin fiili olarak düşman işgali altında olup, özgür karar alma yetkisinin kalmadığı durumlarda söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda fertler, gruplar ve cemaatler vatan savunması için inisiyatif alıp gerekirse düşman saldırılarını bertaraf edinceye kadar muharip düşman kuvvetlerine karşı silahlı mücadele içine girmeleri onların hakları hatta sorumlulukları olacaktır. Osmanlı Devletinin işgale uğradığı dönemde Anadolu'da başlatılan milli mücadeleyi bu duruma örnek olarak gösterebiliriz.

² İbnü'l-Esir, İzzeddin Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-tarih*, Beyrut 1982, I, 279-280.

³ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Tarihu't-Taberî Tarihu'l-ümem ve'l-mülûk*, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1987.

⁴ Bkz. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, Madde 30.

⁵ Zuhaylî, Vehbe, *Âsârü'l-harb fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Dımaşk 1992, s. 149.

Silah kullanmaya karar verme, ölüm ve yaralanmalara yol açacağı için fertlerin veya grupların kendi başlarına verebileceği bir nitelik taşımamaktadır. Bu kararı kamu otoritesi almalıdır ki bu da savaşın meşru olduğu durumlarda söz konusu olacaktır. Çeşitli örgüt ve grupların hedefledikleri amaca ulaşmada silahu bir araç olarak kullanmaları yetki aşımı olması açısından gayri meşrudur.

Saldırıların İslâm Topraklarında Gerçekleşmesi

Fakihler insanların yaşadıkları toplumları dârüislâm, dârülharb, dârussulh şeklinde gruplandırarak her birine ait hükümleri ayrı ayrı ele almışlardır.⁶ Dârülharb olarak nitelenen toplumlarla, savaşı meşru kılan sebeplerin ortaya çıkması durumunda savaş hukuku ilkeleri çerçevesinde silahlı mücadele meşru olacaktır.⁷ Ancak ehl-i küfür olmakla birlikte Müslümanlarla anlaşması bulunduğu için dârussulh grubuna giren ülkelerde ve en geniş anlamı ile Müslümanların yaşadıkları ülkeleri ifade eden dârüislâmda silahlı saldırıda bulunmak meşru değildir. Bu nitelikteki topraklarda can ve mal güvenliğinin sağlanması dinin temel hedeflerinin ve mekâsidi'ş-şerânın temini için de zorunludur.

Savaş halinde bile olsa düşman topraklarında yaşayan fakat muharip sıfatı taşımayan insanların öldürülmesine izin vermeyen İslâm dininin,⁸ Müslümanların hayatını sürdürdükleri ülkelerde masum insanların hedef alındığı saldırılara meşruiyet tanınması mümkün değildir. Nisa Sûresi 93. ayetinde mü'min bir kimseyi kasten öldürenlerin cehennem azabına uğrayacakları haber verilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.) bu hususta "Dünyanın yok olup gitmesi Allah katında haksız yere bir mü'minin öldürülmesinden daha hafiftir." buyurarak işlenen cinayetin vebalinin büyüklüğüne dikkat çekmiştir.⁹

Fıkıh usulünde zarûriyyât-ı dînîyyeden kabul edilip öncelikle korunması gereken değerlerden olan yaşam hakkının bir pazar yerinde patlatılan bomba ile insanların elinden alınması dinin müsamaha gösterebileceği bir durum olamaz.

Hicretten sonra Medine site devletinin teşkili esnasında ortaya konulan Medine Vesîkasında "Bu yazının (vesikanın) gösterdiği kimseler lehine Yesrib vadisi dâhili haram (dokunulmaz) bir yerdir." maddesi ile Medine içinde haksız saldırı ve kan dökülmesini engellemeye yönelik maddeler¹⁰ Hz. Peygamber (s.a.)'in Müslümanların yerleşik bulunduğu toplumda huzur ve asayişin temin edilmesine gösterdiği önemi göstermektedir.

⁶ İslâm hukukunda ülke kavramı ve fakihlerin bu konuda yaptıkları sınıflandırmalar için Bkz. Özel, Ahmet, *İslâm Hukukunda Ülke Kavramı Dârüislam Dârülharb*, İklim Yayınları, İstanbul 1991, s. 109- 228.

⁷ İslâm hukukunda savaşı meşru kılan sebepler için bkz. Özdemir, Ahmet, *İslâm Devletler Hukukunda Uluslararası Kamu Düzeninin Savaş Yoluyla Sağlanması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 105-127.

⁸Serahsî, Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed, *el-Mebsût*, X, 4-6; İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddin, *el-Muğnî*, Kahire 1992, XIII, 66.

⁹ İbn Mâce, *Diyât*, 21, 2619.

¹⁰ Bkz. Hamidullah, Muhammed, *Resûlullah Muhammed*, İrfan Yayınevi, İstanbul 1992, s. 115.

Müslümanlar farklı devletlere sahip olsalar da “Ümmet-i Muhammed” kavramına dâhil oldukları için birbirlerine karşı sorumlulukları vardır.¹¹ Kur’an-ı Kerim’de; mü’minlerin kardeş olduğu,¹² aralarında dostluk bağının olması gerektiği,¹³ bütün mü’minlerin birbirlerinin velileri olduğu,¹⁴ yardımlaşmanın ve birbirlerine karşı merhametli olmanın inananların bir şîârı olduğu¹⁵ bildirilerek ilişkilerde olması gereken temel ölçüler sunulmuştur. Masum Müslümanların kanunun dökülmesine yol açacak bir eylem, kardeşlik hukukuna dair naslarda beyan edilen tüm ilkelerin ihlali sonucunu doğuracaktır. Bu sebeple bu tür şiddet eylemleri meşruluk niteliği taşımamaktadır.

Terör Eylemi Niteliği Taşınması

Kelime olarak korkutma, yıldırma ve sindirme anlamlarına gelen terörün¹⁶ başlıca karakteristik unsurları; kuvvet kullanmak, korkutmak ve sindirmek, devlet otoritesini tahrip etmek, insanî duygulardan yoksun olup, acımasız metotlar kullanmak ve genellikle masum sivilleri hedef almaktır.¹⁷

Terörün unsurları incelendiğinde savaş ile arasında önemli farklar olduğu görülmektedir. Terörde hedef muhatapları korkutmak ve yıldırmaktır. Savaşta ise fiil ile hedef arasında paralellik vardır. Terörde fail ile suçun mağduru arasında genelde bir bağ yoktur. Mağdur olan çoğu kez masum sivillerdir. Terör kural ve ahlâkî ilkeleri tanımaz. Savaşta ise hedeftekiler sadece muhariplerdir.¹⁸ Terörde hedefe ulaşmak için her türlü eylem meşru görülür. Savaşta ise işkence yapmamak, elçilere dokunmamak gibi ihlal edilmemesi gereken birçok kural vardır.

Hz. Peygamber (s.a.) savaşın kimlere karşı ve hangi şartlarda ilan edileceğini beyan etmiştir.¹⁹ Asr-ı saadet dönemindeki uygulamalar esas alınarak hicri ikinci yüzyıldan itibaren yazılan siyer kitaplarında savaş hukuku konuları detaylı olarak ele alınmıştır. Savaşın kaçınılmaz olduğu durumlarda bir topluluğa karşı savaş ilanı yapılması, orada yaşayan herkesin öldürülebileceği anlamı taşımaz. Savaşta muharip konumunda olanlar öldürülür. Savaşa katılmayan kadınların, çocukların, yaşlıların,

¹¹ Benzer anlayış başka din mensupları arasında da vardır. Mesela Hugo Grotius, Hristiyanların aynı gövdenin parçaları olduğunu, birbirlerinin dertlerini paylaşıp aralarında birlik oluşturmanın gerekliliğini savunmuştur. Bkz. Grotius, Hugo, *Savaş ve Barış Hukuku* (trc. Seha L. Meray) Ankara 1967, s. 110.

¹² Hucurât Sûresi, 49/10.

¹³ Âl-i İmrân Sûresi, 3/28, 118.

¹⁴ Tevbe Sûresi, 9/71.

¹⁵ Şûrâ Sûresi, 42/39; Fetih Sûresi, 48/29.

¹⁶ Başeren, Sertaç, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, *Terörizm İncelemeleri*, Ankara 2000, s.1.

¹⁷ Tacar, Pulat, *Terör ve Demokrasi*, Ankara 1999, s. 43; Örgün, Faruk, *Küresel Terör*, İstanbul 2001, s. 14.

Terörün tipolejileri hakkında kapsamlı bir literatür için bkz. Çapcıoğlu, İhsan, “Terör Tipolejileri Üzerine Bir Literatür Taraması”, *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı: 20, s. 387-414.

¹⁸ Başeren, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, *Terörizm İncelemeleri*, s. 6.

¹⁹ Bkz. Müslim, Cihad, 2, 1731.

din adamlarının, çiftçilerin ve hastaların öldürülmesi caiz değildir.²⁰ Hz. Peygamber (s.a.), savaşta öldürülmüş bir kadını görmesi üzerine bu durumdan hoşnut olmadığını belirterek, kadın ve çocukların öldürülmemesini istemiştir.²¹

Terör eylemlerinin kuralı yoktur. İnsanın ürettiği şiddet ve terör yılanı, sadece insan yiyerek varlığını sürdürmektedir. Küresel boyut kazanan terör, artık bütün insanlığın en önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Çünkü bu eylemler ile insanların insan olma onuru ve haysiyeti yok edilmektedir.²²

Terör, insanların yaşama hakkını ihlal etmekte ve tüm dünyayı tehdit etmektedir.²³ Bütün din mensuplarının terörü ve terörü doğuran sebepleri ortadan kaldırmak için çaba gösterme yükümlülüğü vardır.²⁴

Savaş esnasında Hz. Peygamber (s.a.) Kur'ân'ın emrinin bir uygulaması olarak savaş dışında kalan hiçbir varlığa zarar verilmesine izin vermemiş, işkence gibi insanlık dışı uygulamalar yapmamaları konusunda askerlerini bilinçlendirmiştir. Onun öğretilerine göre savaşın muhatabı sadece savaş halindeki silahlı askerlerdir.²⁵

Günümüzde İslâm dünyasındaki saldırı ve şiddet hareketlerinin terör eylemi niteliği taşıdığı açıktır. İslâm, haksızlığa, haddi aşmaya, zulme asla izin vermez.²⁶ İnsan haklarını korumak inananların görevlerindedir.²⁷ Sadece hedefin meşru olması yetmez, o hedefe ulaşırken izlenen metodun da meşru olması gerekir. Terörle ulaşılabilecek hiçbir meşru hedef olamaz. Tüm canlılara merhametle yaklaşmayı öğütleyen İslâm, masum insanları vahşice öldüren terörist hareketlere asla müsamaha ile bakmaz.

Müslüman Kimliğine Zarar Vermesi

İslâm dünyasındaki çatışma, kan dökme, intihar eylemcileri en büyük zararı Müslüman kimliğine vermektedir. İslâm'a gizli ve açık düşmanlık besleyenler her zaman buldukları fırsatları değerlendirmeye çalışmışlardır. Son zamanlarda meydana gelen terör olaylarının İslâm dini ile bağlantılı gibi gösterilmesinin bu dine ve mensuplarına zarar verdiği, düşmanlarına Müslümanların imajını zedelemek için bulunmaz fırsatlar sunduğu ortadadır.²⁸ Dünya kamuoyuna dayatılan güncel olayların

²⁰ Serahsî, *Şerhu's-Siyerî'l-kebîr*, IV, s. 1415; Sahnûn, Abdüsselâm b. Saîd, *el-Müdevvenetü'l-kübra*, Kahire 1323, II, 6; Merginânî, Ebü'l-Hasan Burhanuddin, *el-Hidâye*, İstanbul 1991, II, 137; *el-Fetâva'l-Hindiyeye*, II, 194; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 175, 180.

²¹ Müslim, Cihad, 8, 1744; Dârimî, Siyer, 25, 2465.

²² Onat, Hasan, "Küresel Şiddet ve Terör: İnsan Olma onuruna Vurulan Darbe", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı: 20, s. 23.

²³ Bardakoğlu, Ali, *Religion and Society Perspectives from Turkey*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 112.

²⁴ Erdem, Mustafa, "Din ve Terör Üzerine", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı:20, s.12.

²⁵ Köse, Saffet, "Cihad Şiddete Referans Olabilir mi?", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy.9, 2007, s. 69.

²⁶ Bkz. Nahl Sûresi, 16/90.

²⁷ Soyman, Mehmet, *Concise Islamic Catechism*, (trc. Ekmeleddin İhsanoğlu), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 136.

²⁸ Avrupa ve Amerika kamuoyu ve medyasına yansıyan İslâm ve Müslüman imajı için bkz. Keneş, Bülent, *Batı Medyasında İslâm İmajı*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998; Mâlik, İftikhar, "İslâmic Discourse on Jihad, War and Violence", *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, No:4, Summer 1998, XXI, 47, 49.

sunuluşunda ve haber akışında, İslâm'ın ürkütücü bazı imajlarla bütünleştirildiğini görmek sıkça rastlanan bir olgu haline gelmiştir.²⁹

Batı medyasında İslâm kan ve şiddetle birlikte anılan bir din haline gelmiştir. Medya ve bazı çevrelerce yürütülen bu kampanya o kadar ileri boyutlara ulaşmıştır ki, dünya genelinde yaşanan çeşitli şiddet olayları, yalnızca kendi bağlamında değerlendirilmesi gereken olaylar olmaktan çıkmış; Kur' an, Hz. Muhammed ve İslâm'ın kendisi şiddetle özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Çeşitli misyoner kuruluşları 11 Eylül saldırılarının kendileri açısından adeta yeni bir milat oluşturduğunu, zira Müslümanlara karşı önemli bir argüman ele geçirdiklerini düşünmektedirler.³⁰

Batı toplumlarında son zamanlarda Müslümanların ortaya koyduğu şiddet unsurlarına yönelik pek çok tanımlama ve strateji geliştirilmekte, bu tanımlamaların temel içeriği "İslamcı terörün kaynağının doğrudan İslam dini olduğu" şeklindedir.³¹ Böyle bir algının gayri müslim toplumlar üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı açıktır.

Hudeybiye barış anlaşmasını takip eden yıllarda İslâm'a girenlerin sayısı önceki zamanlara kıyasla büyük bir artış göstermiştir. Bunun temel nedeni, barış ortamında gayrimüslimlerin Müslümanları yakından tanımaya fırsat bulmalarıdır. Hz. Peygamber'in eğitiminden geçip olgun ve şahsiyetli bir kişilik ortaya koyan Müslümanlar çevre kabile ve devletlerin fertlerinin hayranlığını kazanmış bu durum da İslâm'ı yakından tanıyıp bu dine mensup olanların sayısını artırmıştır.

İslâm dininin tebliğ edilmesi, tüm insanlığa ulaştırılması ve öğretilmesi Müslümanların görev ve sorumlulukları arasındadır. Bu görevi herkes kendi ilmi, imkânı ve gücü ölçüsünde gerçekleştirecektir.³² İdeal bir Müslüman şahsiyetine sahip bir mü'min, insanlarla münasebetlerindeki erdemli davranışları ile insanların gönlünü kazanarak mensubu bulunduğu dinin merak edilip öğrenilmesini sağlayacaktır. Nitekim bugün topraklarında milyonlarca Müslüman nüfus bulunan başta uzak doğu ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye İslâm, yüzyıllar önce o bölgelere ticaret yapma amacıyla seyahat eden şahsiyetli ve dindar müslümanlar aracılığı ile ulaşmıştır. Şiddet ve saldırı ile özdeşleşen bir Müslüman imajı ile dinin tebliğ edilebilmesi ve İslâm'ın insan hak ve hukukuna önem veren bir din olduğunun kavratılması mümkün değildir. Bu imajın düzeltilmesini mutlaka yerine getirilmesi gereken bir görev olarak kabul etmek gerekir.³³

Müslüman kimliğine zarar veren şiddet ve saldırı hareketleri gayrimüslimlerin Müslümanlara önyargı ile bakmalarına sebep olmakta bu durum da İslâm'ın tüm

²⁹ Ceran, İsmail, "Modern Dünyada İslam", *The Journal of Academic Social Science Studies*, volume: 1, issue: 8, October 2013, p. 146.

³⁰ Gündüz, Şinasi, "Din ve Şiddet", *Dinin Dünya Barışına Katkısı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006, s.151-152.

³¹ Olgun, Hakan, "Protestan Teolojide Şiddet Güdülleri ve İslam Terörü Algısı", *Dinî Araştırmalar*, cilt:7, sayı: 20, s.116.

³² Müslim, İman, 22, 186.

³³ Bardakoğlu, *Religion and Society Perspectives from Turkey*, s. 112.

insanlığa ulaştırılmasına ve öğretilmesine engel olmaktadır. Müslüman kimliğine verdiği zararlar ortada olan bu tür eylemler, fikhî kural ve ilkelere göre gayri meşru vasıf taşımaktadır.

Mezhep ve Meşrep Taasubuna Dayalı Olması

İslâm dünyasındaki çatışmaların sebeplerinden birisi de fikhî, itikâdî ve siyasî görüş ayrılıklarının tefrika ve bölünme doğurmasıdır. İnsanların farklı mezhep ve meşrebe mensup olması dinin temel ilkelerinde farklılaşma olmadığı sürece tabii bir durum olarak algılanması gerekirken taassup ve bağnazlığın etkisiyle mü'min bir kişi kendisinden farklı bir gruba mensup olan karşısındaki bir mü'mini en büyük düşmanı olarak görebilmektedir.

"Mü'minler ancak kardeşler."³⁴ ayeti ayırım yapmadan İslâm dinine mensup olanlar arasında kardeşlik hukuku oluşacağını beyan etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.) söz, fiil ve takrirleri ile bu kardeşliğin ilkelerini açıklamıştır.³⁵ Müslüman, dilinden ve elinden diğer diğer Müslümanların selamette olduğu kimsedir.³⁶ Hangi mezhepten olursa olsun İslâm dairesi içinde olan her ferde kardeş gözüyle bakmak Müslümanların görevidir.

İslâm'ın üst çatı olarak kabul edilip daha dar gruplaşmaları da alt çatı şeklinde tanımlayıp, birbirine yakın görüş ve düşünceleri olanların belirli bir ad altında toplanmalarını sosyal ve psikolojik gereklilikleri de göz önüne aldığımızda meşru kabul etme zarureti doğmaktadır. Ancak bir gruba mensup kişi, bağnaz bir şekilde sadece kendi grubunu savunup aynı dine mensup olanları düşman olarak görmeye başladığında İslâm'ın temel hedeflerine aykırılık doğacağı için meşruiyet sınırı aşılmış olacaktır.

Tarih boyunca Müslümanlar arasında kavga ve çatışma olmasının nedenlerinden birisi de kolaylıkla karşısındakini tekfir etme gelmektedir. Hz. Peygamber'in mü'min bir kişiye kâfir demenin vebali hakkında uyarılarına³⁷ rağmen mezhep veya cemaat taasubunun etkisi ile farklı düşünenler tekfir edilebilmiştir. Fikhî bir ilke olarak zahire göre hüküm vermek esas olmalıdır. İnsanların kendi irade beyanları esas alınmalıdır. Müslüman olduğunu beyan eden bir kişiyi yoruma açık bir mevzuda farklı görüşü savunuyor diye İslâm'ın dışına itmeye çalışmak çatışmayı da peşinden getirmektedir.

Eylemlerin Kamu Düzenine ve Güvenliğe Zarar Vermesi

Kamu düzeni, toplumun güvenlik, huzur ve sükûn içinde olması, devletin ve devlet teşkilatlarının her türlü tehlikeden uzak bulunmasıdır. Bu kavramın muhteviyatı toplumların inanış ve ihtiyaçlara göre zaman ve yer bakımından değişiklik göstermekle birlikte; bugün gelişmiş ülkelerde kamu düzeninin *güvenlik* (kişiye veya mallara zarar veren tehlikelerin engellenmesi), *sağlık* (hastalık

³⁴ Hucurât Sûresi 49/10.

³⁵ Hz. Peygamber'in beyan ettiği kardeşlik hukukunun esas ve ilkeleri için bkz. Özdemir, Ahmet, *Hadislerin Rehberliğinde Kardeşlik Hukuku*, Murat Kitabevi, Ankara 2014, s. 10-90.

³⁶ Bkz. Nesâî, İman, 4996.

³⁷ Buhârî, Edeb, 44, 5700.

tehlikelerinden toplumun uzak tutulması için gereken önlemlerin alınması) ve *sükûn* (düzensizlik ve karışıklığın ortadan kaldırılması) unsurlarından meydana geldiği kabul edilmektedir.³⁸

Güvenlik kavramı, varlığını koruma ve sürdürme amacı taşıyan davranışları karşılayan bir olgudur. Güvende olma duygusu, insanın doğumundan itibaren geçirdiği her aşamada ihtiyaç duyduğu gerçekliktir. Bireysel ve toplumsal yaşamın her alanında güvenlik olgusu yaşamının temel dinamiği olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹

Kamu düzeni ve güvenliği temin edilemeyen bir toplumun devamını sağlamak mümkün değildir. Bu sebeple kanunî düzenlemelerde umûmun menfaati kişinin menfaatine tercih edilmiş, insanların hürriyetleri kamu düzenine zarar vermesi durumunda sınırlandırılmıştır. Mecelle'nin 26. maddesi bu esası şu şekilde kaideleştirmiştir. "Zarar-ı âmmu def' için zarar-ı has ihtiyar olunur."⁴⁰ Hukukun aslî görevi, ister millî, ister milletlerarası sahada olsun, kuvvetin kullanılmasına sınırlar tayin etmektir.⁴¹

Ülke içi çatışmalar uluslararası hukukun kapsamına girmemektedir. Ancak günümüzde güçlü devletler kendi siyasî amaçları için başka ülkelerdeki iç çatışmaları kullanmakta, açıktan savaş yerine dolaylı müdahaleyi tercih etmektedir. Hatta çıkarları için uygun ortam oluşturmak üzere başka ülkelerde siyasî ve ekonomik krizler çıkarmakla görevli teşkilatlar kurmuşlardır.⁴² Dolayısıyla günümüz dünyasında gitgide uluslararası çatışma ile iç çatışma arasındaki sınır belirsizleşmektedir.⁴³ İslâm ülkelerindeki çatışmalar çoğu zaman görünürde yerel nitelik taşımakla birlikte uluslararası güç odaklarının yönlendirmelerinden arındığı söylenemez. İslâm ülkelerinin güçlü, istikrarlı ve bağımsız karar alma mekanizmalarının sağlıklı çalıştığı bir yapıya kavuşması küresel güçler için aslî bir tehdit unsuru taşımaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanamadığı ortamlar bu güçlerin hedeflerine rahatlıkla ulaşmalarına fırsat tanımaktadır. Bu sebeple belki farkında olarak belki de farkında bile olmadan İslâm devletlerindeki çatışan gruplar bu küresel sisteme hizmet etmektedirler. İslâm'ın hedef ve ilkeleri açısından baktığımızda böyle bir hizmete meşruiyet tanınması mümkün değildir.

Sömürgeci ve Emperyalist Devletlerin Şiddet ve Terörle Beslenmeleri

Günümüzde kitle iletişim araçları sürekli şiddetle ilgili haberleri ön plana çıkarmakta ve çocuklar için hazırlanan çizgi filmler ve oyunlarda bile yoğun şiddet unsurlarına yer verilmektedir. Batılılar ayak bastıkları her yeri şiddet ve terör bataklığına dönüştürme konusunda oldukça ustalaşmışlardır. Şiddet ve terörün

³⁸ Yayla, Yıldızhan, "Kamu", *Meydan Larousse*, VI, 835.

³⁹ Dedeoğlu, Beril, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul 2003, s. 9-10.

⁴⁰ Bkz. Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hukkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm*, İstanbul t.y., I, 56.

⁴¹ Smith, Herbert Arthur, *Devletler Hukuku Değişme Yolunda* (trc. R. Koral- O. Nasuhioğlu), İstanbul 1947, s. 62.

⁴² Musa, Muhammed, *Devletlerarası İlişkiler ve Dünya Düzeni* (trc. M. Hanifi Yağmur), Ankara 1997, s.13.

⁴³ Karaosmanoğlu, Ali, *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, İstanbul 1981, s. 9-10.

küresel ölçekte yayılması birçok batılı devlet ve güç odaklarının çıkarlarına hizmet etmektedir.⁴⁴

Düzen ve istikrarın olduğu bir ülkede dış güçlerin serbest hareket etme, kendi çıkarları için anlaşmalar yapma ve ürettikleri silahlara pazar bulma imkânı olmayacaktır. Bunun farkında olan küresel güçler İslâm dünyasının bitmek tükenmek bilmeyen bir şiddet sarmalında yaşaması için ellerinden gelen tüm fırsatları değerlendirmektedirler. Bu oyuna gelen Müslümanlar, yaptıkları eylemlerle sömürgeci güçlerin değirmenine su taşımaktadırlar.

Fıkıh kitaplarında dârülharb olan ülkelere savaşta kullanabilecekleri at, silah, zırh, demir gibi maddelerin sırf ticarî amaç için bile olsa satılmasının yasak olduğu, bu yasağı ihlal edenlerin cezayı hak edeceği zikredilmektedir.⁴⁵ Bu hükmün temelinde düşmanların güçlenmesine fırsat vermenin, Müslümanlara zarar olarak geri döneceği fikri yatmaktadır. İslâm ülkesindeki şiddet ve kargaşa ortamı sömürgeci devletlerin konumlarını ve güçlerini daha da artırmalarına fırsat sunmakta olduğu göz önüne alındığında bu fırsatı onlara vermek meşru olmayacaktır.

Değerlendirme

Dünyada huzur ve asayişin sağlanamadığı bölgeler çoğunlukla Müslümanların ikâmet ettiği toplumlardır. Her gün basında, şiddet ve saldırı haberlerine şahit olmaktayız. İnsanların canlarına kasteden bu eylemlerin görünürdeki sebepleri farklı da olsa sonuç itibarıyla Müslümanların aleyhine neticeler vermektedir.

İslam dünyasındaki şiddet içerikli eylemlerin en sakıncalı yönü söylem olarak İslam adına yapıyor olmasıdır. Eline silah veya bıçak alıp Kelime-i tevhidi söyleyerek masum bir cana kastedilmesi olayının fıkıh ilkeleri çerçevesinde ele alınıp bu durumun taşıdığı meşruiyet sorunlarının dile getirilmesi bu sahada çalışmalar yapanlar için ivedilikle yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

Müslüman toplumlarda sıkça şahit olduğumuz öldürme amaçlı şiddet eylemelerini fıkıh ilmi çerçevesinde değerlendirdiğimizde gayri meşru hareketler olduğu ortaya çıkmaktadır. Silah kullanarak düşman gruplara karşı harekete geçme kararı almak fertlerin inisiyatifine bırakılamaz. Bu yetkinin kamu otoritesinde olduğunun öncelikle kabul edilmesi gerekir. Müslümanların meskûn olduğu yerler dünyanın her yerinden daha çok huzur, güvenlik ve asayişin temin edildiği yerler olmalıdır. İslam dini kaosu değil düzeni hedeflemektedir. Kural tanımayan, suçsuz ve masum insanların zarar görmesine neden olan terör niteliği taşıyan tüm eylemler gayri meşrudur.

Mevcut saldırıların çıkış sebeplerinden birisi de mezhep ve grup taassubudur. Müslümanların belirli bir gruba, cemaate, meşrebe kendilerini mensup kabul etmeleri meşru olmakla birlikte bu bağlılık asabiyeti getiriyorsa, kendi grubunda olmayanlar düşman kabul edilmeye başlanmış ve onlara karşı mücadele kararı verilmişse

⁴⁴ Onat, Hasan, "Küresel Şiddet ve Terör: İnsan Olma onuruna Vurulan Darbe", Dinî Araştırmalar, cilt: 7, sayı: 20, s.23-24.

⁴⁵ Serahsî, *Şerhu's-Siyeril-kebir*, IV, 1567-1569; Merginânî, *el-Hidâye*, II, 139; Meydânî, *el-Lübâb fi şerhi'l-Kitâb*, IV, 123; İbn Ferhun, *Tebziratü'l-hükkâm*, Beyrut, t.y., II, 142; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, VII, 349.

meşruiyetini kaybedecektir. İslam'ı insanlığa ulaştırmanın en etkili yolu insanların gözünde örnek alınan bir kimlik ortaya koymaktır. Elinde bıçak veya silahla masum insanların canına kasteden bir görüntü Müslüman kimliğine verilebilecek en açık zarardır. Böyle bir imaj ile gayrimüslimlere ulaşmak ve onlara İslam'ı tebliğ etmek mümkün olmayacaktır.

İslam dünyasındaki saldırılardan kazançlı çıkan kimdir sorusuna vereceğimiz cevap da bu eylemlerin meşru olmadığı sonucuna bizi ulaştıracaktır. Çünkü gizli ve açık sömürgecilik faaliyetleri içinde olan tüm toplumlar mevcut şiddet hareketleri ile istedikleri hedeflere ulaşmakta, Müslümanlar istikrarsızlık içinde boğuşurken yeraltı ve yerüstü zenginliklerini çeşitli anlaşmalar yaparak sömürme imkânı bulmaktadırlar. Sonuçta kaybeden İslam dünyası olmaktadır.

Bu çalışmada ortaya konulan bu deliller ışığında üzerine ısrarla vurgu yapılarak açıklanan netice şudur ki, günümüzde İslam dünyasında sıkça şahit olunan bu kural ve kanun tanımayan şiddet ve saldırı hareketleri meşru değildir. Meşru olmayan bu faaliyetleri yapanlar ve destekleyenler cezaya müstahaktır.

KAYNAKÇA

- ALİ HAYDAR EFENDİ(v.1936),*Dürerü'l-hukkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm*, (Osmanlıcadan çeviren: Raşit Gündoğdu- Osman Erdem), Osmanlı Yayınevi, İstanbul, t.y.,
- BARDAKOĞLU, Ali, *Religion and Society New Perspectives from Turkey*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- BAŞEREN, Sertaç, "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme", *Terörizm İncelemeleri*, Asam Yayınları, Ankara 2000.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (v. 256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, Daru İbn Kesir, Beyrut 1987.
- ÇAPCIOĞLU, İhsan, "Terör Tipolejileri Üzerine Bir Literatür Taraması", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı: 20, s. 387-414.
- CERAN, İsmail, "Modern Dünyada İslam", *The Journal of Academic Social Science Studies*, volume: 1, issue: 8, p. 143-164, October 2013.
- DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman es-Semerkandî (v. 255/868), *Sünen-i Dârimî* (trc. ve thk. Abdullah Aydınlı), Madve Yayınları, İstanbul 1996.
- DEDEOĞLU, Beril, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul 2003.
- ERDEM, Mustafa, "Din ve Terör Üzerine", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı:20, s. 9-12.
- HEYET, *el-Fetâva'l-Hindiyye* (haz. Şeyh Nizam Burhanpurlu v.dğr.), I-VI, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyye, Beyrut 1980.
- GROTİUS, Hugo (v. 1645), *Savaş ve Barış Hukuku -Seçmeler-* (trc. Seha L. Meray), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1967.
- GÜNDÜZ, Şinasi, "Din ve Şiddet", *Dinî Dünya Barışına Katkısı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.149-156, Ankara 2006.
- HAMİDULLAH, Muhammed, *Resûlullah Muhammed*, İrfan Yayınevi, İstanbul 1992.

- İBNÜ'L-ESÎR, İzzeddin Ali b. Muhammed (v. 630/1233), *el-Kâmil fi't-târîh*, Daru Beyrut, Beyrut 1982.
- İBN FERHUN, Ebü'l-Vefâ Burhâneddin İbrahim b. Ali (v. 799/1396), *Tebssiratü'l-hükkâm fi usûli'l-akdiye ve menâhici'l-ahkâm*, I-II, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1883.
- İBN HAZM, Ebû Muhammed b. Ali ez-Zâhirî (v. 456/1064), *el-Muhallâ*, Darü't-Türâs, Kahire t.y.
- İBN KUDÂME, Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed (v. 620/1223), *el-Muğni*, I-XV, Hecr li't-Tibaa ve'n-Neşr, Kahire 1992.
- İBN MÂCE, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (v. 273), *Sünen*, Dâru'l-Fikir, Beyrut, t.y.
- KARAOŞMANOĞLU, Ali L., *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1981.
- KENEŞ, Bülent, *Batı Medyasında İslâm İmaji*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.
- KÖSE, Saffet, "Cihad Şiddete Referans Olabilir mi?", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 9, Konya 2007.
- MÂLİK, İftikhar H., "Islamic Discourse on Jihad War and Violence", *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, XXI, 47-78, No: 4, Summer 1998.
- MERĞİNÂNÎ, Ebü'l-Hasan Burhanuddin Ali b. Ebû Bekr (v. 593/1197), *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, I-IV, Eda Neşriyat, İstanbul 1991.
- MEYDÂNÎ, Abdülganî b. Tâlib (v. 1298/1881), *el-Lübâb fi şerhi'l-Kitâb*, Dersaadet Kitabevi, İstanbul t.y.
- MUSA, Muhammed, *Devletlerarası İlişkiler ve Dünya Düzeni* (trc. M. Hanifi Yağmur), Ta-Ha Yayıncılık, Ankara 1997.
- MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâburî (v. 261/875), *Sahihu Müslim*, Dâru'l-Cil, Beyrut t.y.
- NESÂÎ, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (v. 303/915), *Sünen'ün-Nesâî* (trc. A. Muhtar Büyükçınar v.dğr.), Kalem Yayıncılık, İstanbul 1981.
- OLGUN, Hakan, "Protestan Teolojide Şiddet Güdülleri ve İslam Terörü Algısı", *Dinî Araştırmalar*, cilt:7, sayı: 20, s. 101-119.
- ONAT, Hasan, "Küresel Şiddet ve Terör: İnsan Olma Onuruna Vurulan Darbe", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 7, sayı: 20, s. 19-30, Ankara 2004.
- ÖRGÜN, Faruk, *Küresel Terör*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul 2001.
- ÖZDEMİR, Ahmet, *Hadislerin Rehberliğinde Kardeşlik Hukuku*, Murat Kitabevi, Ankara 2014.
- _____, *İslâm Devletler Hukukunda Uluslararası Kamu Düzeninin Savaş Yoluyla Sağlanması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- ÖZEL, Ahmet, *İslâm Hukukunda Ülke Kavramı Dâru'lislam Dâru'lharb*, İklim Yayınları, İstanbul 1991.
- SAHNÛN, Abdüsselâm b. Saîd et-Tenûhî (v. 240), *el-Müdevenetü'l-kübrâ*, Kahire 1323.
- SERAHŞÎ, Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl (v. 483/1090), *el-Mebsût*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut 1989.
- _____, *Şerhu's-Siyeri'l-kebir*, Câmiatü'd-Düveli'l-Arabiyye, Kahire 1971.

- SMITH, Herbert Arthur, *Devletler Hukuku Değişme Yolunda* (trc. Rabi Koral- Orhan Nasuhioğlu), İ.Ü. Devletler Hukuku Türk Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1947.
- SOYMEN, Mehmet, *Concise Islamic Catechism*, (trc. Ekmeleddin İhsanoğlu), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr (v. 310/923), *Tarihu't-Taberî Tarihu'l-ümem ve'l-mülûk*, Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1987.
- TACAR, Pulat, *Terör ve Demokrasi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.
- YAYLA, Yıldızhan, "Kamu", *Meydan Larousse*, VI, 835, Meydan Yayınları, İstanbul 1969.
- ZUHAYLÎ, Vehbe, *Âsârü'l-harb fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Darü'l-Fikr, Dımaşk 1992.